

KUINKA VAPAAT MARKKINAT TOIMIVAT

Daniel Krawisz

Mahtavassa kirjassa *Man, Economy and State*, Rothbardin laajassa taloustiedon viisauden yhteenvedossa, löytyy paljon, jota ei ole vielä riittävästi tuotu laajempaan tietoisuuteen. Esimerkiksi Rothbardin tuotantoteoria eroaa melkoisesti tavanomaisesta. Olen pyrkinyt kiteyttämään tämän teorian seuraavaan tiivistelmään, vaikkakaan se ei missään nimessä ole kirjan ainoa osa, jonka kuuluisi saada laajempaan näkyvyyttä.

Taloudessa on kyse saatavilla olevien keinojen käyttämisestä parhaiden mahdollisten lopputulosten saavuttamiseksi. Päämäärään saavuttamista kutsutaan *kulutukseksi* ja keinojen soveltamista päämäärään kutsutaan *tuotannoksi*.

Keinojen yleisiä kategorioita tai *tuotannontekijöitä* on neljä, jotka ovat osallisina päämäärien saavuttamiselle. Ensimmäinen on *työ*, joka viittaa omiin ponnisteluihimme, joko älyllisiin tai fyysisiin. Toinen on *maa*, joka viittaa kaikkiin luonnonvaroihin sellaisina kuin ne esiintyvät luonnossa. Kolmas on *aika*. Vähintäänkin pientä osaa jokaisesta vaaditaan kaikkiin tuotantoprosesseihin.

Yhdessä näitä kolmea tekijää kutsutaan *alkuperäisiksi* tuotannontekijöiksi, koska niitä esiintyy luonnossa ennen mitään ihmisen tuotantoa. Neljäs tuotannon ryhmä koostuu siitä mitä valmistetaan, ei koska se tuottaa suoraan tyydytystä, vaan koska sitä voidaan käyttää toisenlaisessa tuotantoprosessissa. Neljättä tuotannontekijää kutsutaan *pääomahyödykkeeksi*.

Koska hyödykkeen tuottamiseen käytetty aika olisi voitu kuluttaa välittömästi vapaa-aikana, kaikki tuotanto edellyttää nykyisestä kulutuksesta luopumista tulevan kulutuksen hyväksi. Lisäksi vaaditaan jonkinlaisia riittäviä säästöjä toimeentuloksi, kunnes tuotanto saadaan päätökseen.

Esimerkiksi metsästäjä-keräilijä tuntiessaan nälän joutuu luopumaan välittömästi joutenolostaan, jos hän haluaa saada ruokaa. Kuitenkin jos hän on vitkutellut liian pitkään, hänelle ei saata olla kehossaan jäljellä enää riittävästi energiaa yhdenkään metsästyksen loppuunsaattamiseksi.

Valinnanmahdollisuuksia on olemassa tuottamisen ja tuottamatta jättämisen lisäksi myös siinä tapahtuuko tuottaminen lyhyemmällä vai pidemmällä prosessilla. Metsästäjä-keräilijä saattaa valita ympärillään olevien hedelmien keräämisen paljain käsin tai valmistaa aseita ja metsästää eläimiä tai viljellä maapalaa.

Koska sillä edellytyksellä että kaikki asiat pysyvät yhtäläisinä ihmiset suosivat nykyistä kulutusta tulevaisuuden kulutukseen nähden, on välttämätöntä, että pidemmästä tuotantoketjusta on tuloksena ylivoimaisemmat kulutushyödykkeet kuin lyhyemmästä tuotantoketjusta – ainakin riittävästi ihmisten houkuttelemiseksi odottamaan sen hyötyjen korjaamista. Metsästäjä-keräilijä valitsee metsästyksen keräilyn sijaan ainoastaan, jos hän kokee tulevaisuudessa hankkimansa lihan, valmistettuaan ensin nykyhetkessä keihään ja käyttämällä sitä, riittävästi paljon houkuttelevammaksi kuin vapaa-ajan, jota hän voisi viettää nykyhetkessä.

Pääoman väistämätön ominaisuus on, että se kuluu ja siten se joudutaan korvaamaan. Pääomaan luottava talous joutuu käyttämään työtä yksinkertaisesti ylläpitääkseen pääomaansa. Siten pääomasta riippuvaisessa taloudessa ihmisten täytyy *jatkuvasti* olla valmiita luopumaan nykyisestä kulutuksesta ylläpitääkseen elintasoaan.

Toisaalta ei ole välttämätöntä säästää uudelleen; tämä on tarpeen ainoastaan talouden kasvulle, ei sen paikallaan pysymiselle. Alkuperäiset säästöt ovat yhä olemassa pääomahyödykkeinä, joista talous on riippuvainen. Taloudella, jolla on runsaasti pääomahyödykkeitä, on takanaan pitkä säästämisen ja säästäväisyyden historia ja sen seurauksena sillä on tuotantoprosessi, joka on pitkä, moniasteinen ja erittäin tuottava.

Eräs tuotantoprosessin aspekti, jota en ole vielä maininnut, on riski. Koska päätös siitä mitä tuotetaan tehdään nykyisyydessä, kun taas kulutus ei ole mahdollista ennen kuin tulevaisuudessa, on aina mahdollista, että henkilö voi tehdä väärän valinnan ja huomata myöhemmin, että hänen tuotantopäätöksensä ei ollut parasta käyttöä hänen ajalleen ja resursseilleen.

Kuten on nähtävissä, tuotanto vaatii useiden käsitteellisesti erilaisten elementtien yhteensaattamista. Alusta täytyy olla säästöjä. Sitten vaaditaan tuotannontekijöitä

(maata, työtä ja pääomaa), jotka yhdistetään ajan mittaan hyödykkeeksi, joka (toivottavasti) tyydyttää tarpeitamme. Kaikki nämä panokset on välttämättömiä huolimatta siitä onko talous kapitalistinen tai sosialistinen, ja jos yhdestä panoksesta ei palkita riittävästi, sitä ei tulla luovuttamaan.

Vaikkakin oikea henkilö pystyy tarjoamaan panoksiaan useammalla kuin yhdellä tavalla, voimme liittää nämä panokset erillisiin hypoteettisiin henkilöihin ymmärtääksemme paremmin jokaisen arvon:

Työntekijä tekee työtä *palkkaa* vastaan ja *vuokraisäntä* sallii maansa käytön *vuokraa* vastaan. Itävaltalaisessa taloustieteessä *kapitalisti* on se, joka omistaa pääomaa ja vuokraa sitä; hän ei omista liiketoimintaa eikä ansaitse voittoja, ainoastaan korkoja pääomahyödykkeidensä käytöstä. *Rahanlainaaja* on tekemisissä alkuperäisen säästämisen kanssa, joka mahdollistaa tuotannon. Hän joutuu työskentelemään nyt ja odottamaan palkkioitaan myöhemmin. Vuokraisännällä ja kapitalistilla on vastaavat tehtävät, joten viitataan heihin yhdessä *omistajina*.

Viimeisenä *yrittäjä* kantaa riskin, jos hanke epäonnistuu. Hän pitää sen, mikä jää jäljelle, jos mitään, kun työntekijälle, kapitalistille ja vuokraisännälle on maksettu ja hänen tuotteensa on myyty; ja hän maksaa velat, jos jäljelle ei jää riittävästi. Yrittäjä saa *voittoja* ja *tappioita* perustuen hänen menestykseensä arvioida kuluttajiensa tarpeita.

Vapailta markkinoilla hyödykkeitä voidaan arvostaa *hinnoissa*, jotka kertovat mihin rahamääriin ne voidaan vaihtaa. Hinnat pyrkivät tasoon, jolla kysyntä vastaa tarjontaa ja kaikki saatavissa oleva varasto on myyty. Jos hinta on tätä korkeampi, myyjällä on kannustin alentaa hintaa varmistaakseen varastonsa myymisen, ja jos se on matalampi, ostajalla on intressi korottaa hintaa varmistaakseen haluamiensa hyödykkeiden saannin.

Kulutushyödykkeet tyydyttävät tarpeemme suoraan, joten tosiasia, että niille on kysyntää, ei vaadi lisäselitystä. Niiden kysyntä ja saatavissa oleva tarjonta määrittää niiden hinnat.

Pääomahyödykkeet eivät pysty suoraan käytettyinä tyydyttämään tarpeitamme, joten niiden kysyntä markkinoilla määrittyy niillä tuotettavien kulutushyödykkeiden hinnoista. Aikaisemmin tuotannossa käytettävien pääomahyödykkeiden kysynnän määrittää myöhemmin tuotannossa käytettävien pääomahyödykkeiden hinnat ja niin edelleen.

Alkuperäiset tuotannontekijät (maa, työ ja aika) voidaan kuluttaa suoraan, koska ihmiset voivat asua maalla ja kuluttaa vapaa-aikaa (työnteon sijaan). Siten kysynnän alkuperäisille tekijöille saa aikaan sekä niiden välitön käyttö että niiden epäsuora käyttö tuotannossa.

Markkinoilla on myös hinta säästöille houkutelakseen ihmiset rahanlainaajiksi ja jotta he luopuisivat tietystä määrästä rahaa tietyksi ajanjaksoksi. Tämän hinnan määrittää ihmisten mieltymys nykyiseen kulutukseen tulevaan kulutukseen verrattuna, ja tätä kutsutaan korkotasoksi. Ihmisten *aikamieltymys* määrittää korkotason, tarkoittaen astetta, jossa he suosivat nykyistä kulutusta tulevaan verrattuna.

Maan ja pääomahyödykkeiden vuokrat määrittyvät korkotasosta sekä niiden hinnoista. Jos vuokra on liian alhainen ylläpitääkseen omaisuutta ja sen päälle vielä riittävää vuoraa omistajalle, hänellä on intressi myydä omaisuutensa ja ryhtyä rahanlainaajaksi tai siirtyä johonkin toiseen omaisuusluokkaan. Jos vuokra on liian korkea, muilla on intressi tulla myös omistajiksi, nostaen siten maan hintaa.

Yrittäjä pyrkii aina ansaitsemaan korkeimmat mahdolliset voitot ja siten hänellä on aina intressi tuottaa sitä, millä on kaikkein kiireellisin kysyntä. Koska yrittäjän tehtävänä on hyväksyä riski, hänen ei vastaanota mitään asetettua hintaa, vaan hän saa voittoja tai kärsii tappioita riippuen siitä, kuinka menestyksekkäs hän on ennustamaan kysyntää.

Hän tarjoaa työläisille ja omistajille varmuutta vastineena toivosta, että hän on arvioinut oikein uutta kulutuskysyntää. Taloudessa on näiden mahdollisuuksien laajuudessa saatavilla voittoja, mutta yrittäjän muuttaessa taloutta tyydyttämään paremmin tiettyjä mieltymyksiä voitoista tulee yhä vaikeammin ansaittavia.

Siirrytään nyt vapaiden markkinoiden yleisen toiminnan esiintuomisen jälkeen keskustelemaan kuinka talous kasvaa ja supistuu. Talouden perimmäistä kokoa rajoittaa ihmisten aikamieltymys. Kun talous on saavuttanut maksimikokonsa, pisteen jossa yrittäjät ovat löytäneet saatavilla olevalle pääomalle kaikki parhaat käyttötarkoitukset, talous ei voi enää kasvaa.

Kuitenkin jos ihmisten aikamieltymys laskee ja ihmiset ovat valmiimpia sijoittamaan kuin kuluttamaan, useampi heistä tulee rahanlainaajaksi. Tämä kilpailu aiheuttaa korkotason laskun ja se puolestaan mahdollistaa yrittäjille ryhtyä uusiin kannattaviin tuotantoprosesseihin.

Ne tuotantoprosessit, jotka edellyttävät enemmän aikaa tai ovat riippuvaisempia pääomasta, tulevat silloin toteuttamiskelpoisiksi alempien lainakustannusten ansiosta. Taloudessa vaikuttaa olevan positiivisia kokonaisvoittoja, koska on olemassa paljon uusia hyödynnettäviä mahdollisuuksia.

Toisaalta jos aikamieltymys kasvaa, silloin harvempi ihminen tulee rahanlainaajaksi, korkotaso nousee ja taloudesta tulee kokonaisuutena vähemmän tuottava.

Entäpä edistyvän talouden vaikutus työntekijöille ja omistajille? Jos tuotannontekijästä tulee tuottavampi, yrittäjät ovat valmiimpia nostamaan sen hintaa. Itse asiassa jokainen *joutuu* tarjoamaan korkeampaa hintaa estääkseen muita yrittäjiä tuottamasta häntä enemmän.

Raskaasti pääomaan nojaavassa taloudessa tuotannontekijöillä on taipumus olla tuottavampia. Tekijät, joiden tarjontaa ei voida helposti lisätä, kuten maa tai työvoima, vaativat korkeampaa hintaa edistyneemmässä taloudessa. Toisaalta pääomahyödykkeet, vaikkakin ne voivat olla tuottavampia, saattavat tulla halvemmiksi niiden suuremman tuotantomäärän vuoksi.

Työntekijä erityisesti hyötyy edistyvästä taloudesta. Työ on erityisen ei-eriytynyt tekijä, joten jopa ne, jotka valitsivat erikoistua ammatteihin, joita ei enää tarvita kehittyneessä taloudessa, pystyvät yhä tekemään paljon ja oppimaan uusia taitoja.

Siten talouden edistyessä edistyy myös työn tuottavuus ja sen hinta. Tämä ei välttämättä tarkoita, että työn hinta nousee suhteessa kultaan, dollareihin tai käytössä olevaan rahaan; vaan ennemminkin, että työn hinta vaihtaa kehittyneessä taloudessa suurempaan määrään todellista vaurautta kuin alkukantaisessa.

Taloustieteessä on yleinen virhe uskoa päinvastaisesti, että tuottavammasta työstä seuraa *alhaisempi* hinta, koska sama määrä kulutushyödykkeitä voidaan tuottaa vähemmällä työvoimalla. Kuitenkaan ei ole olemassa tiettyjä määrättyjä asianmukaisia hyödykkeitä kaikille olosuhteille; kulutushyödykkeiden tuotanto on *päättös*, jota rajoittaa se, mikä on taloudellisesti toteuttamiskelpoista.

Sen vuoksi jos työstä tulee tuottavampaa, ihmiset eivät yksinkertaisesti jatka samojen hyödykkeiden tuottamista kuin aiemmin; he tuottavat *enemmän* hyödykkeitä ja suurempaa valikoimaa. Koska kehittyneemmässä taloudessa yrittäjän menettäessä yhden työntekijän hän menettää enemmän tuotantoa, hän on välttämättä halukkaampi maksamaan korkeampaa palkkaa työntekijän pitämiseksi.

Kapitalismin vastustajien joukossa työn panosta pidetään usein jotenkin oikeutetumpana kuin muita tekijöitä. Koska työntekijä fyysisesti rakentaa tuotetun hyödykkeen, hänen panoksensa usein nähdään harkitsemattomasti todellisempana, oikeutetumpana kuin muut; mutta olemme nähneet, ettei tuotantoa voi tapahtua ilman muiden panosta. Kaikki pyrkimykset antaa työntekijällä se, mikä on tarkoitettu mille tahansa muulle osallistujalle, tekee tuotannosta taloudellisesti vaikeampaa ja lopulta rajoittaa tai vähentää palkkoja työstä.

Työntekijöille maksetaan aina välttämättä *välittömästi* kaikissa hankkeissa, kun taas vuokraisäntä tai rahanlainaaja joutuu odottamaan. Työntekijät eivät myöskään ota mitään riskiä hankkeesta. Jokaisella palkkaperiodilla työntekijöille maksetaan sama määrä huolimatta siitä tekeekö hanke voittoa tai tappiota. Pyrkimykset antaa työntekijällä mikä muutoin olisi mennyt yrittäjälle tai rahanlainaajalle vähentävät ihmisen kannustimia tulla yrittäjäksi tai rahanlainaajiksi.

Siten ei ole mitään syytä, että työntekijöiden tulisi jakaa voitot tai tappiot hankkeesta, jolle he työskentelevät. Työntekijät ovat täysin kykeneviä ostamaan osakkeita

yrityksistään, vaikkakaan yleisesti he eivät näin tee; tämä osoittaa, että he ovat kiinnostuneempia vastaanottamaan työstä palkkaa kuin osallistumaan riskiin.

Mutta entäpä kapitalisti ja vuokraisäntä? Miksi heidän pitäisi saada rahaa yksinkertaisesti jonkin *omistamisesta*? Kuitenkin nimenomainen tosiasia, että kapitalisti ja vuokraisäntä omistavat hyödykkeensä ja pyrkivät saamaan korkeimman mahdollisen vuokran itselleen varmistaa, että nämä hyödykkeet menevät kaikkein tuottavimpiin ja kaikkein kiireellisimpiin käyttötarkoituksiin.

On välttämätöntä, että omistaja hyötyy palvelustaan ”portinvartijana” näiden hyödykkeiden käytölle; ellei hän hyötyisi, hän käyttäisi ne mieluummin omaan kulutukseensa kuin tuottaviin käyttötarkoituksiin, jotka ovat taloudelle kokonaisuutena paljon kiireellisempiä.

Hyvä niin, mutta eikö tämän tehtävän pystyisi toteuttamaan kuka tahansa juntti tai idiootti, joka pystyy tunnistamaan korkeimman tarjouksen? Miksi hyötyjen tulisi mennä tällä henkilölle yksinkertaisesti joidenkin historiallisten olosuhteiden takia, jotka asettivat ne hänen haltuunsa, erityisesti koska hän on saattanut periä maansa tai pääomansa ansaitsemisensa sijaan?

Mutta kuten olemme nähneet, koko talous on rakentunut historiallisille olosuhteille; ilman historiallista säästämisen toimea, joka ilmenee nyt pääomahyödykkeinä, tai alkuperäistä haltuunoton tekoa, joka muunsi siihen asti käyttämättömän maan tuotannolliseen käyttöön, ei *olisi* lainkaan taloutta. Joten ei ole olemassa mitään erityistä syytä miksi jonkun tietyn henkilön ei tulisi hyötyä historian perusteella; me kaikki teemme niin joka päivä yksinkertaisesti osallistumalla talouteen.

Juuri tämä historia kiistetään *jokaisella* pyrkimyksillä estää laillista tekijän omistajaa saamasta vuokraansa. Pääomahyödykkeet voidaan kuluttaa ilman niiden korvaamista ja maa voidaan hylätä ja jättää tuottamattomaksi. Kun omistajaa estetään ansaitsemasta vuokraansa, hänellä on kannustin tehdä juuri näin. Miksi hänen tulisi rakentaa tai ylläpitää jotain mikä ei tuota hyötyä, kun hän voisi sen sijaan keskittyä välittömään kulutukseen?

Joku saattaa yrittää ottaa haltuunsa omaisuuden ja ammentaa siitä maksimaalisen vuokran; silloin hän suorittaisi alkuperäisen omistajan työn. Kuitenkin miksi muut omistajat ylläpitäisivät omaisuuttaan, jos he uskovat, että omaisuus voidaan ottaa heiltä pois?

Miksi haltuunottoja ylläpitäisi omaisuuttaan, jos hän voisi sen sijaan vallata vain lisää? Jos pääomahyödykkeistä ei ole mahdollista ammentaa vuokraa, ei ole mitään syytä säästää ja ostaa niitä, ja siten ei ole voittoa, jolla houkutella yrittäjää tuottamaan niitä. Vaikka saatamme olla kateellisia varakkaille omistajille, kukaan ei pysty allokoimaan paremmin tuotannontekijää kuin sen oikeutettu omistaja.

Pääoman tai maan omistamista (joko ostettuna tai perittyinä) ja elämistä sen vuokrilla ei pitäisi nähdä epäreiluna tai laittomana; kun kunnioitamme henkilön omaisuutta, joka on perinyt kaiken varallisuutensa, emme kunnioita hänen oikeuttaan elää etuoikeutettua elämää ikään kuin kuninkaana, vaan kunnioitamme alkuperäistä säästäjää, joka testamenttasi tämän omaisuuden. Näin tekemällä osoitamme muille säästäjille, ettei heidän säästäväisyytensä valu hukkaan.

Pääomasta eläminen voidaan nähdä vastaavana kuin lahjakkuudesta eläminen. Tekivätkö omistajat koskaan mitään ”ansaitakseen” pääomansa on epäolennaista.

Heidän omaisuutensa auttaa tekemään meidät kaikki tuottavammiksi. Meidän tulisi arvostaa, että he ovat ottaneet vastuulle sen omistamisen ja ylläpitämisen. Meidän ei tule kateellisina nähdä omistajia jonain perusteettomina tai epäreiluinä; sillä kun loukkaamme heidän omaisuuttaan, vahingoitamme lopulta itseämme.

Alkuperäinen artikkeli: [How the Free Market Works](#)